

**Bir sözün davası: “Qeybi Xəzanəyəndir”,
yoxsa “Qeyri Xəzanəyəndir?”**

Qardaşxan Əzizxanlı

Xəzər Universiteti. Azərbaycan.
E-mail: gardashxan.eziz@gmail.com

Annotasiya. Məqalədə XVIII əsrdə yaşamış böyük Azərbaycan şairi Molla Pənah Vaqifin “Sevdiyim ləblərin yaquta bənzər” misrası ilə başlayan məşhur qoşmasında ilk bəndin son misrasının bütün mövcud nəşrlərdə “Hər biri bir qeyri xəzanəyəndir” kimi çap edilməsi yanlış sayılır. Hesab edilir ki, misra “Hər biri bir qeybi xəzanəyəndir” şəklində olmalıdır. Məqalədə məntiqi müddəalarla və elmi dəlillərlə irəli sürülən fikir əsaslandırılır.

Açar sözlər: Molla Pənah Vaqif, qeybi, qeyri, xəzanəyəndir

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 07.06.2022; qəbul edilib – 17.06.2022

**Discussions around one word: “From the treasure of spiritual world”,
or “From different treasure?”**

Gardashkhan Azizkhanly

Khazar University. Azerbaijan.
E-mail: gardashxan.eziz@gmail.com

Abstract. Article considers the printing of the last hemistich “Har biri bir gayri khazanadandir” (Each one is from different treasure) of the first stanza of famous qoshma (poetry genre) starting with the hemistich “Sevdiyim, labların yaguta banzar” (Sweetheart, your lips resemble ruby) by great Azerbaijani poet Molla Panah Vagif who lived in XVIII century in all existing editions wrong. The article considers that the hemistich must be “Har biri bir gaybi khazanadandir” (Each one is from the treasure of spiritual world). The article supports suggested idea with logical propositions and evidence-based academic arguments.

Keywords: Molla Panah Vagif, spiritual world, different, treasure

Article history: received – 07.06.2022; accepted – 17.06.2022

Giriş / Introduction

Bir sözün davası az düşməyib. Dəvası tapılıb da, tapılmayıb da.

Nəsimi fəlsəfi yaradıcılığına açar qəzəlinde “Məndə sığar iki cahan” deyib, yoxsa “Məndə sığar ikən cahan?”

Nəsimi düşüncəsi, fəlsəfəsi hansı fikrə daha çox rəvac verir?

Füzuli lirikasına canı tək yaxın “Məni candan usandırdı” qəzəlinin məqtə beytində mətləsinde olduğu kimi “usanmazmı” olar, yoxsa “uslanmazmı”?

Füzuli kimi ustad sənətkarın bir poetik mətnə eyni mənanı verən sözü iki dəfə işlətməsi nə dərəcədə ağlabatandır?

Bəli, böyük şairlərin hər kəlməsi qiymətlidir; o bu kəlməni necə deyib, nə cür deyərdi, yaxud belə deyərdimi?

Misal çəkilməmiş bu mübahisəli sözlər barədə tədqiqatçıların əsaslandırmacları bəlli olduğundan artıq məlum yekun qənaətlər üzərində dayanmırıq.

Əsas hissə / *Main Part*

Biz Molla Pənah Vaqifin “Sevdiyim, ləblərin yaquta bənzər” [1, s.110] misrası ilə başlayan məşhur qoşmasında ilk bəndin son misrasının göstərdiyimiz mənbədə və göstərmədiyimiz müxtəlif nəşrlərdə, həmçinin demək olar ki, bütün internet resurslarında “Hər biri bir qeyri xəzanəndir” şəklində dərc edilməsini yanlış sayırıq. Bizcə, Molla Pənah Vaqif “qeybi xəzanəndir” deyərdi, yəni sədəf ağzından çıxan sözlərin hər biri ilahidən olan, görünməyən, sanki sirli-sehirli bir xəzinəndir və bu “qeybi xəzanəndən” gələn hər söz sanki şairə vəhy, müqəddəs pıçıltı, ecazkar ilham təsiri bağışlayır. Burada M.P.Vaqif qiymətli daş-qaş saxlanılan dövlət, şah xəzinələrindən fərqli, qeybdə olan elə bir saxlanıdan danışır ki, bu xəzinəni “qapıları”, yəni sevdiyinin – ləbləri (dodaqları) yaqutdan, dişləri dürdanəndir. Bu “qapıların” açıldığı yol – ağzı (dəhanı) da sədəfəndir. Sevgili gözəlin görünən dodağı, dişi, ağzı bizim görüb-bildiyimiz qiymətli daş-qaşa bənzədir. İndi gör görülməsi mümkün olmayan “qeybi xəzanəndən” olan sözlər hansı ləl-cəvahiratdır? Yəqin ki, bizim eşidib-bildiyimiz bahalı daş-qaşların heç biri dəyərdə o sözlərlə müqayisəyə gələ bilməz. Axı həmin sözlər ilahidən – “qeybi xəzanəndən”dir.

“Qeyri xəzanəndir”i isə Vaqif olan Molla Pənah deməzdi, desə-desə, Vaqif adlanan sıradan minlərlə adamdan biri, ya elə hər biri deyərdi, deyə bilərdi.

Baxın, nəşrlərdə gedən bizim yanlış saydığımız variantda beyt belə mənaya gəlir: “Sədəf dəhanından çıxan sözlərin hər biri bir başqa (özgə, ayrı, digər) xəzinəndir”. Bir də soruşuruq, Molla Pənah Vaqif kimi son dərəcə obrazlı dilə malik olan bir şair heç bir poetik çəkisi, sambalı olmayan belə bir fikirlə sevdiyini tərənnüm edərdimi?

Hələ biz “qeyri xəzanəndir”in qeyri-xəzinə, xəzinə olmayan çaları barədə danışmırıq. Həlbuki burada da bir defis işarəsi bu variantın “qanının arasına girir” (məs.: “qeyri-ixtisas” tələbələri və s.).

Təəssüflər olsun ki, sözü gedən yanlışlıq “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” (I c., 1960), M.P.Vaqifin “Əsərləri” (1957, 1968), M.P.Vaqifin “Şerləri” (1988) və s. kimi kitablardan başlayıb, şairin latın əlifbası ilə dərc edilən əsərlərində, o cümlədən Anarın “Min beş yüz ilin oğuz şeiri”ndə (2017) davam edir.

Bunu da yada salmaq ki, tədqiqatçıların yekdil rəyinə görə, M.P.Vaqifin edamından sonra onun əlyazmaları yandırılmış və onun müxtəlif janrlarda yazdıqları bizə ağızdan-ağıza, dildən-dilə gəlib çatmışdır ki, sonradan yazıya alınan şeirləri yazanın, necə deyərlər, “insafına” qalib, yaddaşı, bilgisi əsasında cümlələrdə, muzeylərdə, müxtəlif məxəzlərdə yer alıb.

Araşdırma obyektimiz olan deyimin mənasına görə onun necə ola biləcəyi fikri əlimizdə əsas olsa da, sonradan ölməz “O olmasın, bu olsun” filmində ustad xanəndə Xan Şuşinskiyin M.P.Vaqifdən oxuduğu məlum qoşmadan həmin ifadəni “qeybi xəzanəndir” kimi oxuması qənaətimizə əminliyimizi daha da möhkəmləndirir.

Araşdırma zamanı daha bir elmi məqalə karımıza gəldi və bizdən ötrü bu məsələyə nöqtə qoymuş oldu. AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Əli Məmmədbağiroğlu “M.P.Vaqifin əsərlərinin ilk qaynaqları” [2, s.50-55] adlı məqaləsində bu səhvi A.Berjenin Almanyanın Laypsiq şəhərində 1867-ci ildə çap etdirdiyi “Qafqaz və Azərbaycanda məşhur olan şüəranın əsarına məcmuədir ki, Adolf Berje sahibcənabının ehtimamı ilə mətbu olunubdur” kitabında “qeyri xəzanəndir” kimi getməsi ilə əlaqələndirir. Belə ki, bütün sonrakı nəşrlər A.Berjenin səhvinə təkrarlamışlar. Əslində isə, həmin söz birləşməsi Mirzə Yusif Qarabağinin “Kitabi-məcmueyi-divani-Vaqif və digər müasirin”(1856) əsərində “qeybi xəzanəndir” şəklində verilmişdir.

Ərəb qrafikası ilə yığılan kitabda əlyazmadakı “qeybi” (ğeybi-غبيي) sözündə olan “b” hərfini nöqtəsi çox ehtimal ki, oxunmamış və ya düşmüş və hərflər yanlış olaraq “r” şəklində (ğeyri-غیری) çap olunmuşdur.

Nəticə / Conclusion

Bir sözlə, sağlam düşüncə və təhlil M.Y.Qarabağiyə əsaslanmağın doğru olduğunu təsdiq edir.

Bu məsələnin, fikrimizcə, yenidən gündəmə gətirilməsinin əhəmiyyəti ondadır ki, problem həllini tapmayıb, yəni nəşrlər, sonra da həmin nəşrlərə əsaslananların əksəriyyəti hələ də məlum ciddi səhvi təkrarlayır.

İndi bircə qalır yeni nəşrlərdə, habelə hər kəsin müraciət etdiyi internet məkanında bu səhvi aradan qaldırmaq.

Ədəbiyyat / References

1. Vaqif M.P. Əsərləri. Şərq-Qərb, Bakı: 2004.
2. Məmmədbağiroğlu, Ə. (2017). M.P.Vaqifin əsərlərinin ilk qaynaqları. “Molla Pənah Vaqif: sələflər və xələflər – erkən yeni dövr əlyazmaları və Azərbaycan mədəniyyətinin tarixi problemləri” XV ənənəvi respublika elmi-nəzəri konfransının materialları.

Разногласия по поводу слова: «исчезнувшая сокровищница» или «другая сокровищница»

Гардашхан Азизханлы

Доктор философии по филологии

Университет Хазар. Азербайджан.

E-mail: gardashxan.eziz@gmail.com

Резюме. В статье утверждается, что во всех существующих изданиях знаменитое стихотворение жившего в XVIII веке великого азербайджанского поэта Молла Панах Вагифа начинающееся строками «Любимые уста подобны рубинам» последняя строка первого куплета неверно читается как «Каждая из другой сокровищницы», хотя предполагается, что эта строка должна читаться как «Каждая из исчезнувшей сокровищницы». Обоснованность этого предположения подтверждается в статье логическими положениями и научными аргументами.

Ключевые слова: Молла Панах Вагиф, исчезнувший, другой, сокровищница